

ההתפתחויות בענף הבקר של המשק המשפחתי

(בעקבות חוברת מס' 5 סדרה ד' של „המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי“)

דרושים עדר גדול וניהולו על רמה מקצועית נאותה.

לפני כמה שבועות הופיעה החוברת הנ"ל מטעם המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי. בחוברת המעניינת והחשובה הזאת מוצאים אנחנו נתונים רבים, שלאורם ניתן לבדוק את תהליך הגדלת העדרים הלכה למעשה.

כל הנתונים שבמאמר זה מתבססים על ה- חוברת הנ"ל. נקודת מבחן ראשונה היא התקדמות התהליך במשך 4 השנים האחרונות:

אפשר להוכיח שבמשך השנים האלו גדל חלקם של העדרים המשפחתיים הגדולים (מעל 20 יחידות בקר שזהו בערך 10 פרות) שבמדגם מ-14% ל-35%. ה-35% של העדרים האלה ספקו בשנה אחרונה 55% של כלל החלב לעומת 28% ארבע שנים קודם. מותר לציין בסיפוק שתהליך זה של הגדלת יחידת היצור במשק המשפחתי מתקדם יפה ויותר ממחצית החלב שנוצר בי משקים משפחתיים נוצר בעדרים הגדולים. נקודת מבחן שניה היא בנתונים של ההבדלים הנהוליים ומקצועיים של עדרים בגודל שונה. ננסה לנתח כמה מהנתונים החשובים ביותר. אם נקח כקנה מידה לרמה המקצועית של עדר את גובה תנובת החלב הממוצעת מתקבלת תמונה משכנעת שעם הגדלת העדר עולה גם רמתו.

השפעת גודל העדר על רמת התנובה

קבוצת גודל (יחידות בקר)	תנובת החלב הממוצעת ק"ג חלב לפרה בשנה
5 — 10	4199
10 — 20	4703
20 — 30	4877
מעל 30	5727

נקודת מבחן נוספת מבליטה את הרמה ה- מקצועית והנהולית ע"י הפרשיות בין העודף ברוטו ליחידת בקר (התמורה לניהול, עבודה והון) בהתאם לגודל העדר.

משרד החקלאות בכלל ושה.מ. בפרט, כלל כיעד מרכזי בין יעדי, את קידום ענף הבקר במשקים המשפחתיים. ענף הבקר צריך להתפתח עד היותו הענף המרכזי של המשק. לשם כך צריך העדר להגיע לגודל שיבטיח את מרבית הפרנסה למשפחה. על מנת שבעל העדר יחד עם משפחתו יוכל להתמסר כולו לענף זה ולהפנות אליו את מרצו וכשרו. בדרך זו יגיע להתמחות ולשיפור רמתו המקצועית ועל ידי כך גם לרווחיות יתירה. הגדלת העדר מותנת בכך שכל הסידורים ה- טכניים של מבנים, מיכון וציוד יאפשרו למשפחה לספק בעדר מוגדל. על מנת שהון ההשקעה ה- דרוש לבצוע הסדורים הטכניים הנ"ל ישתלם

מגבירה את רצון הפרה או העגל לאכול כמויות יותר גדולות.

הבעיה של הכנסת מיכון לאביסת בקר, בצור רתו הניידת, המקובלת היום במשקים בארץ או בצורת סידורים סטטיים, המעבירים את המזון ממקור אכסנתם, במערכת מובילים קבועים ל- אבוי הבקר — תוכרע, כשימצאו את פתרונם צורות המזון (מזון כוללני או נפרד במרכיביו השונים) וצורת המיבנים הסופית. דבר אחד ברור בכל אופן, שיש לבחון את הצדדים השונים של השאלה מבחינה מכנית, אירגונית, תזונתית ו- כמובן כלכלית.

לשאלות מיכון העבודה יש להוסיף את הסידור- רים הדרושים לניקוי אבוסים ומעברים ברפ- תות, אשר היום יש להם פתרונות מתקבלים על הדעת, אם בצורה של שימוש המורכבים על זרועות הידראוליות של טרקטור או בצורת „מטא- טא אוטומטי“, המקובל במשקים גדולים בחר"ל, והדומה לכלי המשמש לניקוי רחובות.

אשר למגמות בשטח ההזנה, ניהול ועזרה וטרינרית ברשימה הבאה.

שלמה דודי

יפעת, אוקטובר 1970

היתרון של העדר הגדול בולט גם הפעם, אם גם הפרשיות קיימת בעיקרה בין 2 הקבוצות של העדרים הקטנים מצד אחד לעומת 2 הקבוצות של העדרים היותר גדולים מצד שני. מענין גם למדוד את השפעת גודל העדר על תעסוקת ה־משפחה.		עודף ברוטו ליחידת בקר	קבוצת גודל (יחידות בקר)
		465 ל"י	10 — 5
		494 ל"י	20 — 10
		617 ל"י	30 — 20
		641 ל"י	מעל 30

ימי עבודה מושקעים בענף הרפת והמספוא ופוריות העבודה.

ליום עבודה		ס"ה ימי עבודה בשנה ברפת ומספוא		קבוצת גודל (יחידות בקר)
ערך התפוקה בל"י	ליטר חלב	ליחידת בקר	בענף כולו	
84	131	21.6	189	10 — 5
104	160	18.4	276	20 — 10
138	194	14.4	355	30 — 20
155	223	13.6	554	מעל 30

אנו רואים שגם בעדרים הקטנים יותר חלק רציני של ימי העבודה העומדים לרשות המשפחה מושקעים ברפת ובמספוא וב־2 קבוצות של העדרים הגדולים. הענף נהפך לענף מרכזי של הר־משק. המספרים על פיריון העבודה הם מאוד משכנעים. בעדרים הקטנים מיצרים 131 ליטר חלב ליום עבודה. כגדולים מגיע הפיריון ליום־עבודה ל־223 ליטר. האפקטיביות המבוטאת ב־

ערך התפוקה ליום עבודה היא בקבוצת העדרים הקטנים 84 — 104 ל"י ובקבוצה של העדרים הגדולים 138 — 155 ל"י.

בטבלה הבאה מרוכזים הנתונים העיקריים ש־בחוברת המתיחסים לנושא הנדון.

השפעת גודל העדר על ענף הבקר במשקים משפחתיים

קבוצת גודל (יחידות בקר)	10 — 5	20 — 10	30 — 20	מעל 30
מספר יחידות בקר (ממוצע)	8.2	15.0	23.8	40.7
מזה פרות (ממוצע)	6.2	9.4	14.5	22.2
ס"ה יצור שנתי של חלב ליטר	25.000	43.000	69.000	123.000
ערך התפוקה ליחידת בקר ל"י	1815	1912	2065	2108
ס"ה הכנסה ברוטו ל"י	14.000	28.700	49.100	86.000
ס"ה ימי עבודה ברפת ומספוא	189	276	355	554
ימי עבודה ליחידת בקר	21.6	18.4	11.9	13.6
תפוקה ליום עבודה ל"י	84	104	138	155
ס"ה תמורה לעבודה ל"י	3540	4780	10.830	19.100
תנובת חלב לפרה ק"ג	4199	4703	4877	5727

„תוצאות המחקר של המכון משך 4 שנים רצופות לפי אותה שיטת-חישוב מוכיחה את קדמות ניכרת מדי שנה בשנה באחוז התפוקה שנוצר ברווח. אחוז זה עלה (לפי חישוב א' של המכון).

מ' 22% בתשכ"ו; ל' 28% בתשכ"ז; ל' 32% בתשכ"ח; ל' 46% בתשכ"ט.

נדמה לי שלתהליך המתואר לעיל (הגדלת יחידת העדר) על כל מסקנותיו יש חלק מכריע בתהליך זה.

לו יכולנו למצא דרכים להמריץ תהליך זה היה בזה סכוי גדול לא רק להגדיל את רווחיות הענף אלא גם להזיל את התוצאות הייצור הממריצות, דבר שיש לו חשיבות מכרעת לעתיד הענף ואפשרות הרחבתו.

אוריאל לוי

נובמבר 1970

נדמה לי שהנתונים של הטבלה הזאת מאשרים את ההנחות הנזכרות בראשית המאמר שהתשובות הן:

(1) בעדרים הקטנים מושקע חלק גדול של ימי העבודה שעומדים לרשות המשפחה בענף הבקר (כולל יצור המספוא) אף ההכנסה היא איננה מספיקה לפרנסת המשפחה. מאידך, אין אפשרות לפתח ענף הכנסה רציני אחר. מצב זה מביא לכך שבעל העדר מחפש בכל זאת ענפי הכנסה אחרים, דבר שלרוב גורם להזנחת בניהול הרפת ויצור המספוא.

(2) אנו רואים שהעדר המוגדל נותן לבעל העדר אפשרות להתמסר לענף הבקר כמרכזי שלו, להתמחות בו ולהגיע לרמה מקצועית גבוהה. לתהליך זה של הגדלת העדרים במשק ה' משפחתי היתה תוצאה חשובה מאוד, שאותה ניתן לגלות בפרק של החוברת הנקרא „התחלקות כמות התפוקה לפי הרווחיות היחסית“, ב' יסיום פרק זה נאמר שם:

יום עיון בנושא: „הקדמת מועד הזרעה ראשונה“

1. אחוז ההתעברות.
2. מירווח ימים מהמלטה עד להזרעה ראשונה.

1. אחוז ההתעברות בעדר הוא תוצאה של הרבה גורמים, ביניהם: מימשק בעדר, הבוקר, ההזנה, המזרע, הרופא, ולא קל לאתר בכל מקרה את הסיבות הגורמות לאחוז התעברות נמוך. תוצאות בלתי נמנעות מאחוז ההתעברות נמוך הן: (א) עליית מספר הימים מהמלטה להריון. (ב) עליה במספר הימים בין המלטה להמלטה.

לדוגמא: השפעת אחוז ההתעברות של שלוש משקים שבכל אחד 100 פרות ובהם אחוז ההתעברות: במשק א' — 40%, במשק ב' — 50% ובמשק ג' — 60% בהנחה שכולם מזריעים הזרעה ראשונה ב־61 יום אחרי ההמלטה.

בתאריך ה־29.7.70 קיים „השרות להזרעה מלאכותית“ יום עיון בנושא הקדמת מועד הזרעה ראשונה. יום עיון זה זכה להשתתפות ערה מאוד ו־250 בוקרים, רופאים וטרנרים, חוקרים, ומדריכי כים לקחו בו חלק.

את הדחיפה ליום עיון זה נתנו מספר חוקרים ובוקרים שעבדו בנושא זה. ביניהם ד"ר י. קלי וזש. אמיר ממכון וולקני, ד"ר אילון מהמכון ה' וטרינרי, ד"ר מחנאי וד"ר מרקוספלד רופאי „ה' חקלאית“.

לצורך הצגת הבעיה בוצע סיכום באזור פעולת „השרות להזרעה“ והוא מובא במסגרת המאמר הזה: —

זה הרבה שנים משמש הנתון של מירווח ימים מהמלטה להמלטה אחד הקריטריונים בהערכה ה' כלכלית של הענף. מירווח ימים זה הוא פונקציה של שני גורמים: